

Чарлс и Мери Лам
ШЕКСПИРОВИ ПИЕСИ ЗА ДЕЦА

ЗЛАТНИ ДЕТСКИ КНИГИ

59

Чарлс и Мери Лам

ШЕКСПИРОВИ
ПИЕСИ ЗА ДЕЦА

Превод от английски
Дарина Иванова

TRUD
СОФИЯ, 2011

**Charles and Mary Lamb
Tales from Shakespeare**

- © Дарина Иванова, превод, 2011 г.
© Виктор Паунов, библиотечно оформление, 2011 г.
© Кремена Пенчева, корица, 2011 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2011 г.

ISBN 978-954-398-097-0

БУРЯТА

Имало остров в морето, чиито единствени обитатели били старец на име Просперо и дъщеря му Миранда – красива млада дама. Тя дошла на този остров толкова малка, че не си спомняла някога да е виждала друго човешко лице освен това на баща си.

Двамата живеели в пещера или по-скоро в килия, изсечена в скалите. Тя била разделена на помещения, едно от които Просперо наричал свой кабинет. Там той държал книгите си, в които ставало дума основно за магия – една наука, с която по онова време се занимавали всички учени мъже. Владееенето на магическото изкуство се оказало много полезно за него – този остров, на който го захвърлила някаква странна случайност, бил омагьосан от вещицата Сикоракс. Самата вещица умряла малко преди пристигането му и Просперо с помощта на своето изкуство освободил много добри духове, които Сикоракс била затворила в стълбовете на дърветата, защото отказали да се подчинят на злите ѝ заповеди. Кротките духове след това се подчинили на волята на Просперо. Ариел бил техният началник.

Малкото игриво духче Ариел не било палаво по природа, освен че твърде много му харесвало да тормози грозното чудовище на име Калибан. Имало му зъб, защото Калибан бил син на стария враг, вещицата Сикоракс. Просперо намерил в гората Калибан –

странно уродливо същество, подобно много повече на маймуна, отколкото на човек, прибрал го в килията си и го научил да говори. Просперо бил много добър с него, но лошият характер, който Калибан наследил от Сикоракс, не му позволявал да научи нещо добро и полезно, затова бил използван като роб – да събира дърва и да върши най-тежката работа, а Ариел бил натоварен да го принуждава да върши тази работа.

Когато Калибан го мързяло и не изпълнявал задълженията си, Ариел (който бил невидим за всички освен за Просперо) се промъквал тайно и го ощипвал или понякога го събарял в тинята, или приемал маймунски образ и му правел гримаси. После Ариел бързо се преобразявал в таралеж и се пречкал по пътя на Калибан, който се страхувал, че острите бодли на таралежа ще набодат босите му крака. И така, когато Калибан пренебрегвал работата, която Просперо му заповядвал да върши, Ариел често го тормозел с различни дразнещи номера.

Тъй като мощните духове се подчинявали на волята му, Просперо можел чрез тях да властва над ветровете и вълните на морето. Един ден по негово нареждане те вдигнали силна буря, но наскоро нея един голям красив кораб се борел с морските вълни, заплашващи всеки момент да го погълнат. Просперо посочил кораба на дъщеря си и ѝ казал, че е пълен с живи същества като тях двамата.

– О, скъпи ми татко – казала тя, – ако ти с твоето изкуство си вдигнал тази страшна буря, смили се над тежката им беда. Погледни, корабът ще се разбие на парчета. Бедните души, всички ще загинат! Ако имах власт, по-скоро бих провалила морето вдън земя, отколкото да оставя хубавия кораб да се разруши с всички безценни души вътре в него!

– Не се учудвай толкова, дъще Миранда – казал Просперо, – нищо лошо няма да ги сполети. Аз съм наредил нито един човек на кораба да не пострада.

Сторих всичко това, за да се погрижа за теб, скъпо дете. Ти не знаеш коя си и откъде си дошла, а и за мен нищо друго не знаеш, освен че съм ти баща и живея в тази скромна пещера. Можеш ли да си спомниш времето отпреди да дойдеш в тази килия? Мисля, че не можеш, защото тогава нямаше и три години.

– Разбира се, че мога, сър – отговорила Миранда.

– Какво? – рекъл Просперо. – Някой друг дом или човек? Кажи ми какво си спомняш, детето ми.

Миранда каза:

– Изглежда ми като спомен от сън. Но спомням си три или четири жени, които се грижеха за мен, или се лъжа?

Просперо отговорил:

– О, повече дори. Как така това все още живее в ума ти? Спомняш ли си как дойде тук?

– Не, сър – отговорила Миранда. – Нищо повече не си спомням!

– Преди дванадесет години, Миранда – продължил Просперо, – аз бях дукът на Милано, а ти беше принцеса и единствената ми наследница. Имах по-млад брат на име Антонио, на когото се доверявах за всичко, и тъй като бях склонен към уединение и отдаден на науките, аз често оставях управлението на държавните си работи на твоя чичо, неверния ми брат (както се оказа). Аз пренебрегвах всички светски дела, бях се заровил в книгите и посвещавах цялото си време на усъвършенстване на ума. Моят брат Антонио, като се ползваше така от властта, започна да смята, че той е дукът. Възможността, която му дадох, да стане популярен сред моите поданици, пробуди в лошия му характер горделива амбиция да ми отнеме дукството и скоро, с помощта на краля на Неапол, един мощен владетел, който беше мой враг, той постигна това.

– А защо не ни убиха начаса? – попитала Миранда.

– Дете мое – отговорил баща ѝ, – те не посмяха да го сторят, толкова много ме обичаше моят народ.

Антонио ни качи на борда на един кораб, и когато бяхме на няколко левги навътре в морето, ни принуди да се прехвърлим на малка лодка, без такелаж, платна и мачта, и ни остави на нея, като си мислеше, че ще загинем. Но един добър лорд от моя двор, на име Гонзало, който ме обичаше, тайно беше оставил в лодката вода, провизии, облекло и някои книги, които аз ценя повече от дукството.

– О, татко мой – казаха Миранда, – какво ли бреме трябва да съм била за теб тогава!

– Не, обич моя – казал Просперо, – ти бе малко херувимче, което ме опази. Невинните ти усмивки ме караха да посрещам храбро негодите. Храната ни стигна, докато слязохме на този пуст остров, и оттогава най-голямата ми радост беше да те уча, Миранда, и ти добре се възползва от уроците ми.

– Бог да те благослови, скъпи ми татко – отговорила Миранда. – А сега моля те кажи ми, защо вдигна тази морска буря?

– Ще ти разкрия тогава – казал баща ѝ, – че бурята ще изхвърли моите врагове – краля на Неапол и жестокия ми брат, на брега на острова.

След като казал това, Просперо леко докоснал дъщеря си с магическа пръчка и тя заспала дълбоко, тъй като духът Ариел точно тогава се появил пред господаря си да даде отчет за бурята и как се е разпоредил с хората на кораба – и въпреки че духовете били невидими за Миранда, Просперо не желаел тя да види как разговаря с въздуха (както на нея би ѝ се сторило).

– Е, мой храбър дух – казал Просперо на Ариел, – как изпълни задачата си?

Ариел описал живо бурята и всички страхове на мореплавателите, как кралският син Фердинанд пръв скочил в морето, как баща му си помислил, че вижда любимият му син да се изгубва, погълнат от вълните.

– Но той е в безопасност – казал Ариел – в един ъгъл на острова, и седи със скръстени ръце, като жално оплаква загубата на баща си – краля, защото го смята за удавен. И косъм не е паднал от главата му, и одеждите му на принц, макар и подгизнали от морска вода, изглеждат дори по-свежи от преди.

– Моят деликатен Ариел! – казал Просперо. – Доведи го тук: дъщеря ми трябва да види този млад принц. Къде са кралят и брат ми?

– Оставих ги да търсят Фердинанд – отговорил Ариел – и нямат много надежда да го намерят, тъй като си мислят, че са го видели да загива. Нито един човек не липсва от екипажа на кораба, въпреки че всеки си мисли, че само той се е спасил, а корабът, макар и невидим за тях, е на безопасно място в пристанището.

– Ариел, добре си се справил със задачата, но аз имам още работа за теб – похвалил го Просперо.

– Още работа ли? – казал Ариел. – Нека ти напомня, господарю, че обеща да ме освободиш. Винаги съм изпълнявал съвестно задълженията си, никога не съм те лъгал, не съм правил грешки и съм ти служил без злоба и оплакване.

– Хайде сега! – казал Просперо. – Да не би да не си спомняш от какви мъки те освободих? Забрави ли злата вещица Сикоракс, която от старост и злоба се беше почти превила надве? Къде беше родена тя? Хайде, отговори ми.

– В Алжир, сър – казал Ариел.

– О, така ли? – възкликнал Просперо. – Трябва да ти напомня къде те открих, тъй като явно не си спом-

няш. Тази лоша вещица Сикоракс била изгонена от Алжир и оставена тук от моряците заради нейното изкуство, твърде ужасно, за да бъде споменавано пред човешки уши. И тъй като ти си твърде деликатен дух, за да изпълняваш злите ѝ заповеди, тя те бе затворила в едно дърво, където те намерих да виеш. Ето, спомни си от какви мъки те освободих.

– Извини ме, скъпи господарю – казал Ариел, засрамен, че се е показал неблагоприятен, – ще се подчиня на заповедите ти.

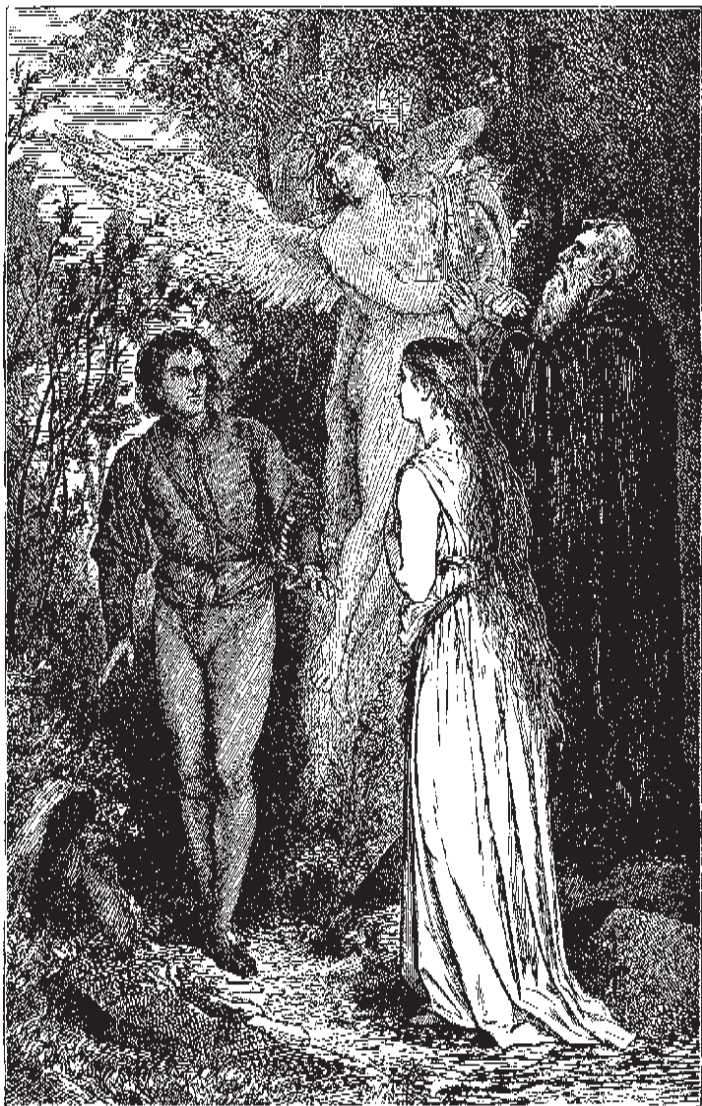
– Направи го – казал Просперо – и аз ще те освободя.

После му дал нареждания какво да прави по-нататък, и Ариел заминал – най-напред за мястото, където бил оставил Фердинанд – и го намерил да седи на тревата в същата меланхолична поза.

– О, млади ми господине – казал Ариел, когато го видял, – скоро ще ви отведе оттук. Разбрах, че трябва да ви представя пред лейди Миранда, за да види колко сте хубав. Хайде, сър, последвайте ме. После започнал да пее:

*Дванайсет лакти под водата
гробът на баща ти скрит е:
чист корал са му ребрата,
бисер бял са му очите –
стана тялото му клето
скъпоценност във морето!
Чуй, звънят му в нежен рой
нимфите за упокой!*

Странната вест за баща му скоро извадила принца от вцепенението, в което бил изпаднал. Той последвал с удивление гласа на Ариел, докато го отвел пред Просперо и Миранда, които седели под сянката на голямо дърво. А Миранда никога преди не била виждала мъж, освен собствения си баща.

– Миранда – казал Просперо, – кажи ми какво виждаш ей там.

– О, татко – казала Миранда, странно изненадана, – това трябва да е дух. Господи! Как се оглежда наоколо! Повярвай ми, сър, това е красиво създание. Не е ли дух?

– Не, момиче – отговорил баща ѝ, – то яде и спи и има същите сетива като нас. Този млад мъж, който виждаш, беше на кораба. Той все още е малко променен от скръбта, иначе би могъл да мине за хубавец. Изгубил е спътниците си и се лута да ги търси.

На Миранда, която си мислела, че всички мъже са със строги лица и бели бради като нейния баща, ѝ се харесала външността на този красив млад принц. А Фердинанд, като видял такава прекрасна дама на това пусто място, и като не очаквал друго освен чудеса, след като чул онези странни звуци, си помислил, че е на омагьосан остров и Миранда е местната богиня, и се обърнал към нея като към такава.

Тя плахо му отвърнала, че не е богиня, а обикновена девойка, и понечила да разкаже за себе си, но Просперо я прекъснал. Той бил много доволен, че двамата млади така се възхищават един от друг, тъй като било очевидно за него, че са се влюбили от пръв поглед (както казваме ние). Но за да изпита постоянството на Фердинанд, решил да им създаде трудности, затова се доближил и заговорил сурово на принца – казал му, че го смята за шпионин, дошъл на острова, за да го отнеме от истинския му владетел.

– Последвай ме – заповядал Просперо, – ще ти върже краката за врата. Ще пиеш морска вода, а храната ти ще бъдат миди, раци, изсъхнали корени и черупки от жълъди.

– Не – отговорил Фердинанд, – ще устоя на това предложение, докато не срещна по-могъщ враг – и извадил сабята си, но Просперо замахнал с възшебната си пръчка и го приковал на мястото, където стоял, и той не могъл да помръдне.

Миранда се хвърлила на врата на баща си и заплакала:

– Защо си толкова нелюбезен? Смили се над него, а аз ще му бъда гарант. Той е вторият мъж, когото някога съм виждала, и не ми изглежда да е лъжец.

– Замълчи! – казал баща ѝ. – Само още една думичка и ще те смърря, момиче! Какво е това? Да защищаваш един самозванец! Мислиш си, че няма други прекрасни мъже, защото си виждала само него и Калибан. Казвам ти, глупачке, повечето други мъже превъзхождат този тук толкова, колкото и той превъзхожда Калибан.

С тези си думи искал да изпита постоянството на дъщеря си, а тя отвърнала:

– Аз съм скромна в чувствата си. Нямам желание да видя по-хубав мъж.

– Ела, младежо – казал Просперо на принца, – не е по силите ти да ми се противопоставиш.

– Така е – отговорил Фердинанд, без да знае, че са му отнели способността да се съпротивлява с магия. Той бил изумен, че се чувства принуден по такъв странен начин да следва Просперо. Обръщал се да гледа към Миранда, докъдето все още можел да я вижда, и като влязъл след Просперо в пещерата, казал:

– Духът ми е окован, все едно че сънувам, но заплахите на този човек и слабостта, която ме е обхванала, ще ми се сторят леки, ако мога да виждам тази красива девойка поне веднъж дневно.

Просперо не държал Фердинанд дълго време затворен в пещерата – скоро извел затворника и му дал твърде трудна задача. Постарал се обаче дъщеря му да узнае каква тежка работа го е накарал да свърши. После се престорил, че отива в кабинета, си и започнал тайно да наблюдава и двамата.

Просперо бил заповядал на Фердинанд да нареди едни тежки дърва. Кралските синове не са свикнали на усилена работа, затова Миранда скоро открила, че любимият ѝ се е преуморил почти до смърт.

– Недей – казала тя, – не се старай толкова. Баща ми е зает с науката си и за три часа си в безопасност от него. Моля те, отдъхни си.

– О, скъпа ми госпожице – отговорил Фердинанд. – Не смея. Трябва да довърша работата си, преди да си почина.

– Ако поседнеш – казала Миранда, – аз ще понося дървата през това време.

Но Фердинанд не можел по никакъв начин да се съгласи на това. Вместо в помощница, Миранда се превърнала в пречка, тъй като подхванали дълъг разговор и пренасянето на дървата вървяло твърде бавно.

Просперо, който бил възложил тази задача на Фердинанд само като изпитание за любовта му, не седял над книгите си, както си мислела дъщеря му, а стоял невидим до тях и подслушвал какво си говорят.

Фердинанд запитал за името ѝ и тя му го казала, като му признала, че прави това въпреки изричната забрана на баща си.

Просперо само се усмихнал на тази първа проява на неподчинение на дъщеря си. Тъй като самият с магическото си изкуство я бил накарал да се влюби толкова внезапно, не ѝ се сърдел, че заради любовта е забравила какво ѝ е наредил. Изслушал с голяма радост и

дългата реч на Фердинанд, с която той ѝ признал, че я обича повече от всички друг дами, които някога е познавал.

В отговор на комплиментите за красотата ѝ, която според него превъзхождала всички жени на света, тя отвърнала:

– А не си спомням лицето на никоя жена, нито съм виждала други мъже, освен вас, добри ми приятелю, и скъпия ми баща. Не знам как изглеждат

хората извън този остров, но повярвайте ми, сър, не бих пожелала друг спътник на този свят освен вас, а въображението ми не може да си представи други черти освен вашите, които да харесвам. Но, сър, боя се, че ви говоря твърде свободно и забравям наставленията на баща си.

Просперо се усмихнал на това и кимнал, все едно казал: „Нещата вървят точно както на мен ми се иска, и моето момиче ще стане кралица на Неапол“.

И тогава Фердинанд, в още една дълга реч (тъй като младите принцове говорели с изискани фрази) казал на невинната Миранда, че е наследник на неаполитанската корона и иска тя да бъде неговата кралица.

– Ах, сър – отвърнала тя, – глупаво е да се оплаквам от това, което ми харесва. Ще ви отговоря направо със свещената си невинност: ще ви стана съпруга, ако желаете да се ожените за мен.

Просперо не оставил Фердинанд да ѝ благодари, а се появил във видима форма пред тях двамата.

– Не се страхувай от нищо, детето ми – казал той. – Аз чух всичко, което си казахте, и го одобрявам. И, Фердинанд, ако съм се отнесъл твърде сурово с теб, ще те възнаградя богато за мъките ти, като ти дам дъщеря си за жена. Всичките ти несгоди бяха само изпитания за любовта ти и ти благородно издържа този тест. Вземи сега за подарък, който си заслужил с истинската си любов, моята дъщеря и не се присмивай на гордите ми думи, че никоя похвала не е достатъчна за нея.

Тогава Просперо им казал, че има неотложна работа, и пожелал да седнат и да си поговорят, докато той се върне, а Миранда не показала никакво нежелание да се подчини на тази заповед.

Просперо ги оставил и повикал Ариел, който бързо се появил пред него, нетърпелив да му разкаже какво е направил с брат му и с краля на Неапол. Ариел разказал, че ги е оставил почти обезумели от страх от

странните неща, които ги накарал да видят и чуят. Когато се уморили от скитане и вече примирали от глад, изведнъж сложил пред тях трапеза с вкусни ястия. После, тъкмо когато понечили да ядат, Ариел станал видим за тях в образа на харпия – лакомо крилато чудовище, и трапезата изчезнала. След това, за тяхно удивление харпията им проговорила и им напомнила колко жестоко са прогонили Просперо от дукството и са оставили него и невръстната му дъщеря да загинат в морето.

Кралят на Неапол и Антонио – неверният брат – се разкажали, че са постъпили толкова несправедливо с Просперо. Ариел казал на господаря си:

– Сигурен съм, че разкажанието им е искрено и дори аз, макар и да съм дух, не мога да не се смиля над тях.

– Тогава доведи ги тук, Ариел – казал Просперо. – Ако ти, който си дух, съчувстваш на страданието им, не трябва ли аз, който съм човек като тях, да се смиля? Доведи ги бързо, деликатни ми Ариел.

Ариел скоро се върнал с краля, Антонио и стария придворен Гонзало, който ги бил последвал, удивен от чудноватата музика, която невидимият Ариел свирил, за да ги привлече пред своя господар. Този Гонзало бил същият, който имал добрината да снабди Просперо с книги и провизии, когато злият му брат го оставил да загине в лодката в морето.

Сетивата им били толкова притъпени от скръб и ужас, че не познали Просперо. Най-напред той разкрил себе си пред добрия Гонзало, като го нарекъл свой спасител. Тогава брат му и кралят разбрали, че пред тях стои Просперо, с когото са се отнесли зле навремето.

Антонио със сълзи на очи и тъжни слова на истинско разкаяние замолил брат си за прошка, а кралят изказал искреното си съжаление, че е помогнал на Антонио. Просперо им простил и когато обещали да му върнал дукството, той казал на краля на Неапол:

– Аз също съм ти приготвил подарък – и отворил една врата, зад която видели как Фердинанд играе шах с Миранда.

Нищо не можело да се сравни с радостта на бащата и сина от неочакваната им среща, тъй като всеки от тях си мислел, че другият се е удавил по време на бурята.

– О, чудо! – възкликнала Миранда. – Колко благородни са тези създания! Светът ще да е прекрасно място, щом има такива хора в него.

Кралят на Неапол бил почти толкова удивен от красотата и изисканото държание на Миранда, колкото и синът му.

– Коя е тази девойка? – попитал той. – Имам чувството, че е богинята, която ни е разделила, за да ни събере отново.

– Не, сър – отговорил Фердинанд и се усмихнал, като видял, че баща му е изпаднал в същото заблуждение, – и тя е смъртна като нас, но по волята на безсмъртното провидение е моя. Аз я избрах, татко мой, когато не можех да попитам дали си съгласен, защото не знаех, че си жив. Тя е дъщерята на Просперо – прочутия дук на Милано, за чиято добра репутация съм слушал толкова много, но никога досега не бях го виждал. Аз придобих нов живот – той ми стана втори баща, като ми даде тази скъпа дама за жена.

– Тогава и аз трябва да съм ѝ баща – казал кралят, – но, о, колко ще е странно да моля детето си за прошка.

– Стига вече с това – подел Просперо, – да не си припомняме отминалите си беди, щом вече са завършили толкова щастливо.

И тогава той прегърнал брат си и отново го уверил, че му е простил. Добавил и че мъдрото всевластно Провидение е позволило да бъде изместен от скромното си дукство на Милано, за да може дъщеря му да наследи короната на Неапол, тъй като кралският син трябвало да срещне Миранда на пустия остров, за да се влюби в нея.

От тези мили думи на Просперо, с които той искал да утеши брат си, Антонио се изпълнил с такъв срам и с такова разкаяние, че от плач не можел нищо да каже. Добрият стар Гонзало също се разплакал, като видял това щастливо помирение, и се помолил за благословия над младата двойка.

Тогава Просперо им разкрил, че корабът им е на безопасно място в пристанището, с всички моряци на борда, и той и дъщеря му ще се присъединят към тях на следващата сутрин.

– Междувременно – казал той – подкрепете се с каквото се намери в скромната ми пещера, и за развлечение тази вечер аз ще ви разкажа историята на живота си, след като попаднах на този пуст остров.

Тогава той повикал Калибан да им приготви храна и да подреди пещерата за тях, а гостите били изумени от тромавата фигура и дивашкия вид на това грозно чудовище, което (както казал Просперо) било единственият му прислужник.

За голяма радост на игривото малко духче Ариел, преди Просперо да напусне острова, го освободил от службата му. Макар да бил верен слуга на господаря си, той все копнеел да се наслади на свободата си, да се скита необезпокояван – из въздуха като дива птица или под зелените дървета, сред вкусни плодове и благоуханни цветя.

– Чудновати ми Ариел – казал Просперо на малкото духче, след като го освободил, – ще ми липсваш, но пък вече ще имаш свободата си.

– Благодаря ти, скъпи ми господарю – промълвил Ариел, – но позволи ми да изпровода кораба ти с попътни ветрове, преди да изгубиш завинаги помощта на верния си дух. И тогава, господарю, когато съм свободен, колко весело ще си живея!

И Ариел изпял най-хубавата си песничка:

*Със пчелите смуча сок,
спя във мака сън дълбок,
сутрин мия се с млечок
и отлитам – свят широк, –
щом за есен дойде срок.*

*Весело време настава за мене
всичко ме среща със дъх и цъфтене!*

Тогава Просперо заровил дълбоко в земята книгите си и вълшебната си пръчка, защото бил решил никога повече да не използва магическото си изкуство. След като бил надвил враговете си вече и се помирил с брат си и краля на Неапол, оставало само да види отново родната си земя, да си върне дукството и да види щастливата сватба на дъщеря си и принц Фердинанд, за да бъде щастieto му пълно – кралят бил обещал, че сватбата ще се отпразнува с дължимото великолепие веднага щом се завърнат в Неапол. И те скоро пристигнали там, след приятно и безопасно пътуване под закрилата на Ариел.